

ност не само от ден на ден, но и от едно правителство към друго, от едно министерство към друго, от един национален бюджет към друг. Постигнатият напредък, разбира се, трябва да бъде признат. Но е необходимо повече.

Знам от десетилетия произраелска пропаганда, че голяма част от световната реториката по отношение на Израел се основава на умишлено невежество и включва лозунги, викове, крясъци и клевети. Бих поканил критиците на Израел да посетят болница „Хадаса“ в Йерусалим. Освен ако не дойдат в състояние на пълно отрицание, те ще видят една напълно интегрирана болнична общност. Арабски лекари лекуват еврейски пациенти, еврейски лекари лекуват ранени арабски терористи, а арабски и еврейски медицински сестри работят рамо до рамо. Това е невероятна гледка. Отидете в някое от израелските медицински училища – знам това от първа ръка – и вижте броя на студентите от израелската арабска общност. Отидете в „Технион“, израелската версия на Масачузетски технологичен институт, и вижте разнообразните студенти. Отидете в израелския Върховен съд, където арабски съдия изпрати бившия министър-председател Ехуд Олмерт в затвора. Налице е голям социален напредък, който хорът от хронични критици на Израел в академичните среди и в социалните медии отказва да признае. В края на краищата, ако го признаят, това би отслабило сериозно техните аргументи.

Още един детайл не е добре разбран. В страна като Израел самите общности често се стремят към известна степен на отдалеченост. Много арабски родители например искат децата им да посещават арабски училища, за да запазят езика, културата и различието си. Не може да се вземе американският, британският или френският социален модел, да се опитаме да го наложим на Израел и след това да кажем: „Ами, ние ще съдим Израел по тези стандарти, защото те са единствените, които познаваме“. Има и други начини да се изгради либерално, демократично общество, което в същото време да зачита желанията на отделните общности по отношение на въпроси като религията, брака и образованието.

С други думи, междугруповата ситуация е изключително сложна, както и много други неща в Израел.

КОНФЛИКТЪТ МЕЖДУ ИЗРАЕЛ И ПАЛЕСТИНА: ФАКТИТЕ ИМАТ ЗНАЧЕНИЕ

А: Защо палестинците нямат своя държава?

Д: Може би трябва да зададете този въпрос на палестинците. Те са имали много възможности. Откъде да започнем? За целите на този разговор нека се върнем към 1937 г., когато Палестина е администрирана от Великобритания по силата на мандат от Лигата на нациите. Комисията „Пийл“, създадена от британците, предлага разделяне на Палестина на еврейска и арабска държава. Евреите са заинтересовани, а арабите – не.

Десет години по-късно, през 1947 г., на Специалната комисия на ООН за Палестина (СКООНП) е възложено да разработи решение и тя също предлага разделяне. Планът е представен на Общото събрание на ООН през ноември 1947 г. и е приет с 33 гласа „за“, 13 „против“ и 10 „въздържал се“. Евреите го приемат, но арабският свят не го приема и обявява, че ще започне война, ако той бъде приложен. Израел обявява своята независимост на 14 май 1948 г., когато приключва британският мандат. Арабските армии нахлуват и се стига до пълномащабна война. Целта на арабските държави е пълното унищожаване на новосъздадената държава Израел.

Имайте предвид, че по онова време не е имало „селища“, не е имало „окупирани“ земи, а само една малка държава, наречена Израел. От момента, в който войната приключва с победата на Израел, до 1967 г. нито Ивицата Газа, нито Западният бряг, нито Източен Йерусалим са в израелски ръце. Под арабска юрисдикция са. И ето един интересен въпрос, който хората никога не си задават: Защо на тези територии не беше създадена палестинска държава? И аз ще направя още една крачка напред. Доколкото ми

е известно, никога не се е обсъждало създаването на палестинска държава. Египет контролира Газа. Насърчава ли той самоуправлението? Не. Кайро налага военно положение в Газа. Не беше никак приятно да си жител на Газа под египетско военно управление. Кой контролира Западния бряг и Източен Йерусалим? Йордания. Тя анексира Западния бряг и никога не е обмисляла да разреши създаването на палестинска държава там.

След това дойде 1967 г. и арабската война за унищожаване на Израел. Това не е моят език, а този на Гамал Абдел Насър, тогавашен президент на Египет, чиито намерения да извърши геноцид са записани. За щастие на Израел Насър загуби войната в рамките на шест дни. Скоро след това, когато Израел притежаваше нови земи, придобити в отбранителна война – Голанските възвишения от Сирия, Газа и Синай от Египет, Западния бряг и Източен Йерусалим от Йордания – той предложи чрез посредници размяна на земя срещу мир. Това беше още една възможност за създаване на палестинска държава. Всичко, което Израел искаше да запази, бяха еврейските свети места в Стария град на Ерусалим. Арабският отговор беше даден на 1 септември 1967 г. на среща в Хартум, Судан, на която Арабската лига обяви: „Никакъв мир с Израел, никакви преговори с Израел, никакво признаване на Израел“.

Нека разгледаме още два исторически момента. Между 2000 г. и януари 2001 г., когато Бил Клинтън беше президент на Съединените щати, а Ехуд Барак – министър-председател на Израел, те се опитаха да договорят споразумение за две държави с председателя на ООП Арафат. Барак оглавяваше лявоцентристко израелско правителство – повтарям, лявоцентристко правителство. Израел, с подкрепата на САЩ, постави на масата предложение за две държави, което включваше израелски компромиси дори по отношение на някои от най-ключовите места в Ерусалим. Арафат даде отговор „без отговор“, а по-късно коментира пред Бил Клинтън, че евреите нямат историческа връзка с Йерусалим. Тогава Арафат отприщи т.нар. втора интифада – нова вълна от смъртоносно насилие срещу Израел.

Прочетете спомените на Клинтън за тези събития в автобио-

графията му „Моят живот“. Клинтън отбелязва, че преди да напусне поста си, Арафат му се обади по телефона, за да му каже: „Г-н президент, вие сте велик човек“, а Клинтън му отговори: „Аз не съм велик човек, аз съм провал. И вие, г-н председател, сте причината за моя провал“.

След това да се придвижим напред към 2008 г. Ехуд Олмерт е министър-председател на Израел. Той е преминал от предишната си дясноцентристка позиция към лявоцентристки възгледи и е готов да отиде дори по-далеч от Барак в предложението си. Арафат е мъртъв, Махмуд Абас го е заменил и на масата е план за две държави. Отговорът от страна на Абас и палестинското ръководство за пореден път е никакъв.

Какво можем да заключим от тази история? Все още вярвам, че един ден Израел би могъл да се съгласи на демилитаризирана палестинска държава, ако палестинците еволюират и възприемат по-реалистична и надеждна перспектива. Но докато целта остава да се замени Израел с палестинска държава, Йерусалим няма да отстъпи или да се огъне.

Апропо, ако някой издигне лозунг с надпис „Спрете окупацията“, трябва да се зададе въпрос: За каква окупация говорите? Терминът е умишлено двусмислен. Ако се отнася за земите, които Израел завзема през 1967 г. в отбранителна война, то тогава се обсъждат окончателните граници на Израел. Но ако лозунгът се отнася към териториите през 1947 г., когато Израел се появява по препоръка на ООН, одобрена от Общото събрание, тогава Израел няма да има право на съществуване, тъй като терминът „окупация“ ще се отнася както за Хайфа и Тел Авив, така и за Рамала или Хеврон.

А: АЕК е известна със своите междурелигиозни и междуконфесионални програми за срещи между религии и между вероизповедания. Проектът Interchange, който вие включихте към АЕК, дава възможност на лидери от много области да се срещат с различни израелци, както и с важни политически фигури и представители на гражданското общество от палестинска страна. Наблюдавате ли някаква промяна от палестинска страна в желанието им за мир?

Д: Да, с АЕК доведохме много световни лидери да посетят Израел. Смятахме, че в интерес на честността и прозрачността те трябва да се запознаят с многото гледни точки. Също така ги заведохме в Рамала и те се срещнаха с палестински лидери. Аз присъствах на някои от тези срещи. Слушах как министър-председателят на Палестинската автономия критикуваше Израел от началото до края. След това някои от участниците ме попитаха защо организираме посещения, при които се чува безпощадна критика по адрес на Израел. Отговорих им, че искаме да чуят всички страни и да си направят собствени изводи.

Има ли палестинци, които биха искали да живеят в мир? Сигурен съм, че има, но такива хора не са днешните лица на Палестинската автономия. Сегашният лидер Махмуд Абас, който е вече на 80 години, е написал докторската си дисертация, отричаща Холокоста, в Москва и не успя да постигне резултати в мирните преговори, одобри плащания за терористите и техните семейства („плати за убийство,“) и подкрепи жестоката инвазия на Хамас от 7 октомври 2023 г. Предстои да видим какво ще мисли следващото поколение палестински лидери.

А: Наблюдавате ли някаква промяна в мисленето на палестинското гражданско общество?

Д: На Западния бряг има някакво гражданско общество, но то едва ли е толкова жизнено, колкото в западните демокрации. И в рамките на това гражданско общество има хора, които мислят: да, нека да живеем в мир, да, нека да правим бизнес, да, нека да отглеждаме децата си заедно. Ако обаче търсите хора, които казват: мразя израелците, мразя ционистите, мразя евреите, ще намерите и такива в изобилие. В Ивицата Газа, управлявана от „Хамас“, гражданско общество почти не съществува.

Надявам се и се моля да не е само пожелателно мислене или заблуда, че един ден палестинските лидери ще разберат, че наистина няма друг добър вариант, освен да преговарят за мир с Израел. В края на краищата за много израелци не беше лесно да стигнат до същото заключение. Някои от тях първоначално твърдяха, че палестинският народ не съществува или по някакъв магически начин ще заживее под управлението на Йордания. Из-

раелците трябваше да пораснат в мисленето си за палестинците и да стигнат до осъзнаването, че този конфликт започна като сблъсък между два народа, но не е задължително да приключи така.

В крайна сметка палестинците биха могли да кажат: „Вижте, ние продължаваме да се придържаме към нашата история, продължаваме да имаме своите претенции, но минаха десетилетия. Светът губи интерес към нашия конфликт, всички останали страни продължават напред, а Израел е богато общество, Израел сключва мир с все повече арабски държави, докато ние изоставаме“.

Палестинските лидери си мислеха, че времето е на тяхна страна, че Израел ще рухне. Или Израел ще бъде победен външно от арабския свят, или вътрешното напрежение ще го унищожи. Времето обаче не работи срещу Израел. Израел става все по-силен, все по-интегриран в Близкия изток и в световната общност. Населението се увеличава, хората не се отказват от ционизма. Палестинците си направиха грешни сметки. Каква е следващата им стратегия?

Те не успяха да победят Израел чрез тероризъм, резолюции на ООН, война, правни инициативи, бойкот, демонизация и клевета, Международния наказателен съд, Съвета на ООН по правата на човека, ЮНЕСКО, Общото събрание на ООН, Трети комитет на ООН, Международния съд на ООН. Израел продължава. Междувременно ОАЕ сключват сделки с Израел в областта на изкуствения интелект, киберсигурността и много други. Израелският министър-председател е посетил Саудитска Арабия и Судан. Близкият изток се променя, а палестинците са заседнали във времето заради максималистичните си искания.

Прагматиците трябва да надделеят над идеалистите, поне такава е надеждата. Дълбоко в себе си повечето палестинци вероятно вярват, че Израел няма право да съществува, че израелците са „кръстоносци“, че не са коренни жители на региона. А много израелци вярваха и все още вярват, че Западният бряг е сърцето на еврейския народ и че първоначалният мандат на Лигата на нациите включва източния бряг на река Йордан.

В крайна сметка обаче ще продължите ли да се придържате към своя прочит на историята на всяка цена, или в името на децата си ще позволите на историята да продължи напред? Именно тогава става очевидна нуждата от болезнени компромиси и тук се намесва лидерството. Имало е лидери, които са разбирали това: крал Абдула от Йордания, който беше убит заради стремежа си към мир с Израел; Ицхак Рабин, убит заради стремежа си към мир с палестинците; Ануар Садат, убит заради сключването на мир с Израел. Лидерството в тази част на света изисква огромна смелост. В Близкия изток се казва, че „или седиш на масата за вечеря, или си вечеря върху масата“. Това не е далеч от реалността. Без далновидни лидери няма да има мир, а с тях мирът става неизбежен.

А: Предвид успеха на Израел и сложността на палестинския пейзаж – ужасните условия на живот, демографията, бедността, но също и фактът, че е пълномощник на някои могъщи играчи – кой е аутсайдерът в тази ситуация?

Д: Исторически погледнато, Израел винаги е бил аутсайдерът. Припомнете си историята на евреите, които са били прогонени от родината на предците си, връщали са се, когато е било възможно, и са постигнали чудеса в областта на възстановяването на земеделските площи и развитието. Това е необикновена връзка, която не може да бъде отхвърлена чрез критики за колониализма и заселниците. Това е историята на един народ, свързан с една земя в продължение на хиляди години. Напук на всичко те продължават да се връщат и да се стремят да изградят своето бъдеще, изправени пред почти невъобразими препятствия. Мнозина се отказаха и напуснаха. Тези, които останаха, бяха по-здрави от стомана.

Днес има състезание за статута на изоставащ. Израелците изтъкват, че броят на населението им е около 9,5 милиона, докато арабският свят наброява над 300 милиона души. В географска перспектива Израел е 11% от Сирия, 1% от Саудитска Арабия и 2% от Египет. Това е мъничко парче земя. Ала палестинците успяват да представят Израел като всемогъщ, демоничен хищник. Това е историята, която палестинците се опитват да пред-

ставят пред международната общност, те са Давид, а Израел е Голиат. Палестинските фантазии, че Израел ще изчезне, че евреите ще се качат на самолетите и ще се преместят в Париж или Бруклин, просто няма да се осъществят. И каквото и да желаят няколко екстремистки гласа в Израел, палестинците няма да изчезнат.

Но е важно да се подчертае, че това не е симетрична ситуация. Израелците са се развили в мисленето си за мира и са показали готовност да направят болезнени компромиси. Палестинското ръководство обаче не го е направило, със сигурност не по някакъв значим начин. Както вече посочих, това се е виждало многократно.

А: Изглежда светът обаче приема, че палестинците са жертвите. Като гледаме мизерните им условия на живот, е трудно да не изпитваме състрадание.

Д: Да, състраданието е уместно, но и други фактори трябва да се вземат предвид. Номер едно: всеки, който посети Рамала, няма да види това, което току-що описахте, а по-скоро международни хотелски вериги, строителен бум, привлекателни квартали с търговски центрове от висок клас и нямам предвид само един или два. Не всички палестинци живеят в мизерни условия. Това е част от пропагандата.

Номер две: трябва да се прави разлика между Ивицата Газа и Западния бряг. „Хамас“ управлява Газа от 2007 г. насам. Това беше резултат от вътрешна палестинска битка, довела до победа на „Хамас“. Израел ли е отговорен за начина, по който „Хамас“ управлява? Израел ли е отговорен за факта, че „Хамас“ предпочита да харчи парите от международна помощ за прокопаване на огромни терористични тунели или за изграждане на ракети или снаряди, вместо за училища, болници и паркове? Израел ли е отговорен за това, че в управляваните от палестинците територии на Западния бряг и в Ивицата Газа все още има бежански лагери за палестинци, под опеката на Агенцията за подпомагане на палестинските бежанци? Защо трябва да има бежански лагери за палестинци в териториите, управлявани от Палестина? И дали обитателите им са истински бежанци или са деца, внуци или дори

правнуци на бежанци? Да подчертаем, че палестинците са единственото население на планетата, което е обявено за бежанци за вечни времена от агенция на ООН.

Какво ще кажете за историята на моята съпруга, която е другата половина от арабско-израелската бежанска история, онази половина, която никога не се разказва? Бил съм на достатъчно дипломатически срещи през последните над 40 години, за да я знам. Дори и да се постави въпросът, той предизвиква отегчени, апатични реакции от страна на дипломатите. О, на кого му пука за тези еврейски бежанци от Алжир, Ирак, Сирия, Йемен? На кого му пука, че днес, 2000 години след пристигането на първите евреи, в Либия не е останал нито един евреин? На кого му пука защо са били принудени да напуснат?

Ако на практика е имало размяна на население, която се е случила заради арабско-израелския конфликт, дали това е първият такъв случай в историята? Не е ли имало много по-голяма размяна на население между Индия и Пакистан през 1947 г., когато напълно нова държава, наречена Пакистан, е създадена от британските колониални плановици (а не чрез препоръка и гласуване на ООН)? Милиони хора са били принудени да се преместят и в двете посоки. Това не беше хубаво. Беше болезнено. Беше трагично. Но се случи. Какво ще кажете за размяната на население между Гърция и Турция през 20-те години на миналия век? И там става въпрос за милиони хора. Или какво ще кажете за Чехословакия и Полша? След Втората световна война милиони германци са насилствено прехвърлени от там в Германия. Някой иска ли да отвори тези рани отново? Или въпросът за обмена на население е валиден само за някои страни, но не и за други?

Аз и моите колеги търсихме партньори за мир в Близкия изток буквално десетилетия наред. Много пъти пътувахме, за да се срещнем с Палестинската автономна власт. Както казах по-рано, доведохме хиляди хора, за да разберат повече за нея. Разбира се, не искам да виждам нито едно дете, било то в Рамала или другаде, да живее в мизерни условия. Да се омаловажава отговорността на палестинското ръководство за настоящата ситуация е пълен отказ от интелектуална и морална честност. Това е и крайно

снизхождение към палестинците, като им се казва, че не могат да бъдат държани отговорни за собствените си провали. През 2008 г. те отхвърлиха споразумението за две държави. Те отхвърлиха споразумение за две държави през 2000 – 2001 г. Те отхвърляха идеята за създаване на палестинска държава, без никаква възможност за израелска намеса, до 1967 г. Те отхвърлиха плана за разделяне през 1947 г. И все пак нищо от това не се споменава в дебатите.

Става дума само и единствено за това, което Израел уж е направил – това, което аз наричам „синдром на 101“: Само ако Израел... Попълнете празното място. Кой ще потърси отговорност от палестинското ръководство за това как непрекъснато е ощетявало народа си? Не трябва ли това да бъде основна тема на дискусиата? Защо не е?

А: По-рано говорихме за новите отношения на Израел с няколко арабски държави. Как разбирате промяната на арабското отношение към Израел?

Д: Макар и неволно, президентът Обама е поне отчасти отговорен за това. Първо, имаше заплахата от страна на Иран. Когато през 2015 г. Съединените щати се съгласиха на катастрофалното иранско ядрено споразумение¹, сунитските арабски държави реагираха със страх и с несигурност. Иран беше техен неприемлив враг. Те бяха разчитали, че САЩ ще бъде техен отбранителен чадър. Сега арабските страни смятаха, че Съединените щати вече не могат да ги предпазят, тъй като администрацията на Обама беше променила стратегическите си перспективи. Към кого можеха да се обърнат сега като към естествен партньор? По ирония на съдбата от всички нации в света имаше само една, която можеше да им подаде ръка, Израел. Очевидно Йерусалим

¹ Има се предвид проектът „Съвместен всеобхватен план за действие и ограничителни мерки“ – споразумението за Съвместния всеобхватен план за действие (СВПД) гарантира, че ядрената програма на Иран ще бъде изключително с мирни цели. В него се определят графикът и договореностите за отмяна на свързаните с ядрената програма санкции срещу Иран. – Бел. ред.

напълно споделяше опасенията им относно Иран и очевидните недостатъци на споразумението. Това беше основната движеща сила на сближаването.

Вторият фактор всъщност са палестинците. Множество арабски лидери са го казвали. Омръзнало им е да бъдат заложници на корумпираното палестинско ръководство, да им се казва да плащат сметките му, да го подкрепят в ООН, да бойкотират Израел и всичко това, докато това ръководство просто преминава от една безизходна стратегия към друга. Тези арабски лидери, когато разговаряте с тях при закрити врата, могат да бъдат безпощадно критични към решенията на палестинското управление.

Някои дори го казват публично. През 2003 г. принц Бандар, посланик на Саудитска Арабия във Вашингтон, цитиран в „Ню Йоркър“, разсъждава върху усилията на Ехуд Барак и Бил Клинтън да постигнат споразумение с Арафат за две държави. Принц Бандар прави някои остри изказвания за палестинските политически решения. Това беше години преди пробива в арабските отношения с Израел, но още тогава саудитците казваха на палестинците: „Вижте, Израел ви даде колкото можеше, дори направи отстъпки по отношение на Йерусалим, но вие все още не можете да стигнете до „да“. И така, какво подкрепяме тук, като пренебрегваме собствените си интереси?“.

И все пак третият фактор беше възможността. Погледнете скоростта и интензивността на новите връзки между ОАЕ и Израел. Изгубих представа за броя на полетите без междинно кацане между Дубай или Абу Даби и Тел Авив, за потока от туристи, делегации, съвместни предприятия, университетски партньорства, бизнес сътрудничество, споразумения за научни изследвания. Арабските държави разбират, че Израел има какво важно да им предложи.

Израел реши проблема си с водата. Страната, за която се предполагаше, че ще остане без водни запаси, днес е нетен износител, а в момента проучва как да отдели водата от въздуха, който дишаме. Арабските страни искат да участват в това. Те имат проблеми със селското стопанство, изменението на климата, во-

доснабдяването и т.н. Те знаят, че след 20 или 30 години петролът и природният газ може да нямат същата стойност, тъй като светът се движи към икономика, която не използва ископаеми горива. Или запасите им от нефт и природен газ ще се изчерпят, или светът може да продължи без тях и всички да караме електрически или водородни автомобили. Цената на петрола може да спадне точно както преди векове е спаднала стойността на солта, някогашна ценна стока. Ето защо далновидните арабски държави обръщат внимание на Израел.

Израел, както обичаше да казва Шимон Перес, няма природни ресурси, освен един – човешкия мозък. Той не разполагаше с нефт и газ (доскоро), сребро, злато или диаманти, но се превърна в инкубатор на иновации и предприемачество. Сега неговото постиндустриално общество разполага с мозъчен потенциал, който може да допринесе за подобряването на живота на хората по света. Саудитска Арабия знае, че трябва да произвежда храна. Как се прави това в сух климат? Като подражава на Израел. Вярвам, че другите държави в региона наблюдават и през следващите години ще кажат: ние също искаме да участваме в този процес. Разликите между арабските страни значително нарастват. Един ден отношенията между Израел и Саудитска Арабия ще изплуват на повърхността. Други държави може да последват примера ѝ и да установят отношения: Израел и Оман, Израел и Либия, Израел и Мавритания, Израел и Джибути. Защо не? Това няма да стане бързо, но нещата се движат в правилната посока, макар че след 7 октомври може да има забавяне.

А: Израел предоставя хуманитарна помощ не само на палестинците, но и на други хора в региона. В медиите например не се чува често за сирийци, които се лекуват в израелски болници. Този далновиден подход широко подкрепян ли е от израелците?

Д: Отново е трудно да се говори за едно израелско мнение. Но е справедливо да се каже, че огромното мнозинство израелци разбират, че една слаба, обедняла, нестабилна Ивица Газа или Западен бряг представляват заплаха за Израел и региона, докато един проспериращ, процъфтяващ, стабилен регион вероятно ще създаде по-приятелски съседи.

Когато Ариел Шарон изтегли всички израелци от Ивицата Газа през 2005 г., надеждата беше, че тя може да се превърне в Сингапур на Близкия изток. Сингапур е малко петънце земя, на фона на което Израел изглежда огромен, но се превърна в процъфтяваща нация, след като получи независимост от Малайзия.

Нека си припомним една неудобна истина, която мнозина се опитват да пренебрегнат: Като жест на добра воля и с помощта на американски еврейски филантропи Израел остави след себе си инфраструктура в Газа, по-специално оранжерии, които израелските селища бяха превърнали в процъфтяващи предприятия. Посланието беше: „Ние си тръгваме. Сега ще имате самоуправление – между другото, за първи път в историята. Искаме да успееете“. И какво се случи? Всички тези структури бяха разграбени и разрушени.

Израел има интерес от развитието на Ивицата Газа, тъй като ако не успее, ще има повече радикализъм, повече екстремизъм, повече гняв, повече разочарование. В крайна сметка обаче Израел не може да иска развитие за Газа повече, отколкото Газа го иска за себе си. И уви, видяхме пътя, избран от управниците на Газа – концентрация на богатство сред лидерите на „Хамас“, повсеместна корупция, изграждане на терористична инфраструктура и жажда за геноцид над израелците.

Има и друг аспект. Газа има две граници, а не една. Медиите често създават впечатлението, че съдбата на Газа зависи изцяло от Израел, че макар Израел да се е изтеглил, технически той остава окупационна сила и контролира границите. Е, това не е толкова просто. Газа граничи и с Египет, арабска държава. Египет сам взема решения какво да прави, дали да изпраща помощи, храни или лекарства, дали да приема жители на Газа в Египет, или да помага за възстановяването. Или, обратно, да изгражда все по-високи стени с повече бодлива тел.

Погледнете тази ивица земя, управлявана от „Хамас“, която според Европейския съюз и Съединените щати е терористична организация. Целта на „Хамас“ е ясно заявена – унищожаване на държавата Израел и налагане на законите на шериата. Сега международната общност очаква от Израел да поддържа Газа

жива по хуманитарни съображения, дори когато управлението на ивицата се стреми да унищожи Израел, като изгражда стотици километри терористични тунели, изстрелва буквално хиляди ракети и снаряди и се опитва да нахлуе.

Многократно съм бил на тази граница. Наблюдавах как КО-ГАТ, израелският орган, който се занимава с Газа, оказва всякакъв вид помощ. Конвои от камиони преминават през охраната по пътя си към Газа от Израел, натоварени с храна и лекарства. Посещавах съм болницата „Барзилай“ в Ашкелон, на няколко километра от границата с Газа в Израел. Видях пациенти от ивицата, дори по време на войните, които „Хамас“ предизвика, да бъдат лекувани точно както израелците дори когато ракети от Газа удряха болницата.

Разбира се, „Хамас“ не действа самостоятелно в стремежа си да унищожи Израел. Организацията е спонсорирана от Иран, член на ООН и държава, която поддържа дипломатически отношения с Европа. Въпреки това твърде много хора в международната общност, като се започне от Европа, отвърщат поглед, омаловажават зловредните намерения на Иран, рационализират поведението му и избират да вярват, че Техеран ще сключи жизненоважното ядрено споразумение и ще го спазва.

А: По-рано казахте, че тайната на успеха на евреите в Съединените щати е, че повечето американци са видели себе си в историята и възраждането на Израел и че това отличава Америка от много други страни. Защо е толкова трудно да се убеди останалата част от света в правотата на еврейската история?

Д: Основният фактор, разбира се, е устойчивостта на антисемитизма. Като млад идеалист дълго време се опитвах да избегна този отговор. Исках да вярвам, че след Холокоста е настъпил спад в омразата към евреите. Вярно е, че тя винаги е съществувала на европейска почва и е приемала различни форми, но след Аушвиц, след Треблинка, след Белжец се надявах на появата на коренно различно отношение. Но с неописуема тъга трябва да призная, тъй като съм посветил целия си зрял живот на борбата, че съм грешал. Работих за един свят, в който евреите могат

просто да спят спокойно. Това е всичко. Без значение дали живеят в Израел, Полша, Франция или Аржентина, искаха евреите да изпитват същото спокойствие като толкова много лутерани и методисти, англикани и католици. Антисемитизмът обаче се оказа много по-устойчив, отколкото си мислех, и той мутира. Той е едновременно стар и нов.

Новото е, че вече не всички евреи живеят като малцинства. Сега на земята има една нация с еврейско мнозинство. Боже мой, какъв „дар“ за всеки антисемит! Нова мишена за безкрайно демонизиране, безкрайно създаване на конспирации и денонощно сочене с пръст, за да се припишат на колективния еврейски сатанински злини по света.

Съществува и друг проблем. Еврейският суверенитет над Светите земи е труден за приемане от някои християни, които вярват, че еврейската връзка с тях е прекъсната с отхвърлянето на Исус. А за някои мюсюлмани е невъзможно да признаят еврейското управление над земя, която някога е била под властта на Османската империя. За много араби също е трудно да приемат, че евреите, от всички хора, които според някои са „синове на маймуни и свине“ – цитирам тяхната реторика – имат такава власт. Как биха могли евреите, втора категория хора според исляма, да победят арабските народи и да се установят в Израел? Това е огромен проблем за тях.

Освен с продължаващия антисемитизъм, вторият ми отговор е свързан с това, което бих нарекъл комплекса за морално превъзходство на Европа. Много европейци вярват, че чрез създаването на Европейския съюз са постигнали състояние на възвишено етично и политическо развитие. Това предположение не е напълно неоснователно. Бил съм привърженик на европейския проект. Това е най-амбициозният и успешен мирен проект в съвременната история. Като дете и внук на Европа знам цената, платена за отсъствието на мир на континента.

Въпреки това има едно трайно, постоянно петно върху самочувствието на Европа – Холокоста. И това не е въпрос само в Германия и Австрия. Трябва да се добавят френските, словашките, хърватските и унгарските колаборационисти от Виши, Синя-

та полиция в Полша, Квислинг в Норвегия, фашистите в Италия, неутралитетът на фашистка Испания под управлението на Франко и много други.

И макар технически катастрофата да започва през 1933 г., когато Хитлер става канцлер, той надгражда вековна, многопластова европейска омраза към евреите. Почвата вече е била плодородна за антисемитите. Антисемитизмът тогава е обсебваща патология в Европа. Помислете за идеята за изгонване на евреите. Евреите са изгонени от Великобритания и са държани извън нея в продължение на около 300 години. Или да вземем кръвните клевети. Германците обвиняват евреите, че са унищожили Германия чрез Версайския договор от 1919 г., но кръвните клевети, обвиняващи евреите в убийства на християни, имат стотици години история в Европа.

Показателно е колко бързо някои в Европа започнаха да критикуват Израел, като даже впрегнаха нацистки термини. Жозе Сарамаго, португалският носител на Нобелова награда за литература, нарече Западния бряг Аушвиц. Това е отвратително. За да повярва, човек трябва да мисли, че Израел е Третият райх, че целта му е изстребването на палестинския народ. Защо той приписва на евреите, на еврейската държава, на Израел нацистки черти? Много е възможно Сарамаго да възнамерява да унищожи моралните устои на еврейския народ след Втората световна война. В края на краищата, дайте на евреина оръжие, казва той по същество, и той се превръща в нацист. И така, единственото нещо, което отличава евреите от нацистите, е властта. През 40-те години на XX век евреите нямат власт и са натикани като овце в Аушвиц. Но сега ИОС има оръжието и според извращения миروглед на някой Сарамаго прави същото с палестинците.

След като тази смяна на ролите е извършена, защо европейците да отделят дори миг за морална равностметка на собственото си минало, за хилядолетните тъмни облаци на антисемитизма, които доведоха до Холокоста? Достатъчно! Израел се превръща в олицетворение на злото, защото Израел като суверенна държава с еврейско мнозинство има власт – власт, с която Израел е обвиняван, че злоупотребява в името на самозащитата.

И накрая, в Европа има определено интелектуално и културно течение, което определя палестинците като аутсайдери, жертва не само на Израел, но и на омразната Америка, която го подкрепя. На повърхността те виждат Израел като бяла, капиталистическа, колониална нация – образ, който, както вече казах, напълно отхвърлям. Израел със сигурност не е „бяла“, нито пък „колониална“ държава, тъй като корените му датират отпреди близо 4000 години. Да, Израел е капиталистическа страна, но капитализъм не е мръсна дума, ако се изразява в успешна държава с нарастващ БВП за нейните граждани. Ако противоположността на капитализма е комунизъмът, то аз винаги ще приема капитализма с всичките му недостатъци пред комунизма. Възгледите на елитните, интелектуални кръговете, които не са съгласни с мен, често се отразяват в медиите, академичните среди и мозъчните тръстове и оказват влияние върху правителствата и обществените нагласи. В тази битка Израел е, да използваме отново термина, аутсайдер.

А: Това, което казахте за евреите като огледало, в което светът може да се огледа, влияе ли на начина, по който се гледа на евреите?

Д: Никой няма да го признае в модерното общество, защото някои неща, дори и днес, все още са табу, но има широко разпространено усещане, че би било облекчение, ако само евреите си отидат, просто изчезнат, присъединят се към християнското общество или просто продължат напред. Но по дяволите, те продължават да се появяват. Продължават да държат огледалото и да се опитват да принудят нас, европейците, да се огледаме в него. Посочете почти всяка държава и аз мога да цитирам обвинение по адрес на евреите от нейната история. Много малко страни, ако изобщо има такива, могат да го избегнат. Вместо това те предпочитат да се съсредоточат върху това, което са постигнали. Вие в Америка нямате шестседмични ваканции. Ние имаме. Вие в Америка нямате здравни осигуровки от люлката до гроба. Ние имаме. Вие в Америка имате смъртно наказание. Ние нямаме. Ние сме се издигнали и сме надминали Америка в морално и етично отношение. И въпреки това идват тези евреи,

идва Израел, и ни напомнят за Аушвиц, Едвобне, Виши, „Ясеновац“, Яш. Достатъчно. Стига. Махайте се.

А: Някои хора, особено тези с леви възгледи, твърдят, че Израел е колониална, расистка държава, която продължава да третира палестинците и арабите, живеещи в Израел, като второкласни граждани. Очевидно е, че не сте съгласни с това. Защо?

Д: Еврейският народ е коренното население на земята и региона. Ако е необходимо някакво доказателство, просто погледнете Библията, може би най-четената книга в историята на света, написана преди хиляди години. И нека не забравяме, че без еврейската Библия нямаше да има и християнска Библия. И ако преди 2000 години в земята на Израел не е имало евреи, нямаше да има и Исус.

А: Но в Библията има много неща, които днес не приемаме толкова сериозно. Със сигурност не използваме Библията, за да определяме границите в съвременния свят.

Д: Значи тогава еврейският народ е тръгнал от Бялисток и Бруклин? Разбира се, Библията не е единствената истина, но със сигурност е могъща история, на която милиарди хора вярват в продължение на хиляди години. Може ли някой да оспори, че историята на еврейския народ започва в Близкия изток и е съсредоточена в земята, която днес наричаме Израел? Сърцевината на еврейския народ, духовният, религиозният, метафизичният и географският център на еврейския народ винаги е бил Йерусалим. Археологическите доказателства в подкрепа на връзката между еврейския народ и тази земя са огромни.

Опитът тази история да се преформулира така, сякаш евреите са като колониалистите в Париж, които решават коя африканска територия да заграбят, за да развият имперските интереси на Франция, или като британските чиновници в Уайтхол, които решават кои земи в Южна Азия, или отново в Африка, или в Карибския басейн, ще осигурят най-много природни ресурси или най-добрите търговски пътища, е, честно казано, абсурден.

Намеренията на тези, които изтъкват подобни аргументи, са да заличат, сякаш никога не се е случвала, хилядолетната връз-

ка между еврейския народ и тази земя. Няма смисъл дори да се започва разговор с такива хора. Да се преструват, че историята на британския, френския, белгийския, португалския, испанския, италианския, германския или който и да е друг колониализъм, мотивиран от намерението да се завземат далечни територии и да се експлоатират, да се разшири властта и да се създадат военни бази, има нещо общо с еврейската молитва, която се казва в почти всеки дом на Пасха: „Догодина в Йерусалим“, е нелепа. Ционизмът, стремежът към еврейско самоопределяне, не може да бъде смесван с историята на хищническия европейски колониализъм.

А: Казахте, че при подписването на ядреното споразумение с Иран някои арабски сунитски държави са почувствали, че вече не могат да разчитат на САЩ. Защо? Какви бяха слабите страни на споразумението?

Д: Позволете ми първо да отговоря, като използвам друг пример. В рамките на Европейския съюз Полша и балтийските държави последователно заемаха позицията, че не може да се има доверие на Русия при управлението на президента Путин. Не бива да сключвате сделки с Москва, например да направите Европа енергийно зависима от Русия, както направи Германия със „Северен поток 2“. Представете си натрупаното неудовлетворение, което Полша и балтийските държави изпитваха, след като години наред бяха отхвърляни като параноични и ограничени.

А сега заменете Полша и балтийските държави с Израел и арабските сунитски държави, а Русия – с Иран. Израел и сунитските държави постоянно повтарят на САЩ, Великобритания, Франция, Германия и Европейската комисия, че се заблуждават, като третират Иран като нормална държава и провеждат ядрена политика с убеждението, че могат да се справят с Иран, да контролират поведението му и знаят как да наблюдават действията му. Просто им се доверете! И отговорът дойде от Израел, Саудитска Арабия, ОАЕ, Бахрейн и други: „При цялото ми уважение към вас във Вашингтон, в Лондон, Брюксел, Берлин и Париж, ние не се доверяваме на вашето разбиране за този регион, както Полша или балтийските държави не биха се доверили на Ирландия,

Белгия, Люксембург или Испания по отношение на руското поведение и амбиции“.

През 2015 г. ядреното споразумение убеди Израел и тези арабски държави, че са сами, което даде голям тласък на по-близките отношения между тях. В крайна сметка първият закон на международните отношения е оцеляването. Ако сунитските арабски държави вече не можеха да разчитат на САЩ за своя военен чадър, кой друг им оставаше? Ако в Рияд минеха от А до Я през 193-те страни членки на ООН, имаше само една държава – Израел, която имаше дълбоко разбиране за Иран, най-добрата раз Разузнавателна мрежа, политическата воля да се изправи срещу него и да го разобличи, както и военния потенциал, ако се наложи, да го спре.

Спомнете си, отварям скоба, какво се случи през 1981 г., когато Саддам Хюсеин в Ирак, със срамната помощ на Франция, изграждаше ядрен реактор „Озирак“. Целият свят знаеше за това, но единствената държава, готова да го спре, беше Израел. Арабските страни може и да осъдиха публично израелската бомбардировка на „Озирак“, но някои от тях тихо ѝ се възхищаваха. Представете си какво можеше да се случи, ако Саддам Хюсеин се беше сдобил с ядрени оръжия, след което беше нахлул и окупираше Кувейт през 1990 г.!

През 2007 г. израелското разузнаване откри, че в Сирия с помощта на Северна Корея се изгражда завод за производство на плутоний. Израел взе доказателствата – не само сателитни снимки, но и почвени проби от обекта, до които израелското разузнаване успя да се добере – и ги занесе във Вашингтон, за да ги представи на администрацията на Буш. Администрацията отвърна: „Благодаря, но няма да действаме, защото ръцете ни са вързани в Афганистан и Ирак“. Кой унищожил този завод? Израел. Представете си само, ако днес Башар Асад разполагаше с ядрени оръжия благодарение на Северна Корея!

Някои арабски сунитски държави разбират това. Те може и да не приемат напълно ционизма или Теодор Херцел и Давид Бен Гурион, но знаят, че има една смела държава, която ще се противопостави на екзистенциалните заплахи в региона. И колкото